

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР
за січень 2020 року

ЗМІСТ

1. Спори, що стосуються житлових правовідносин	4
1.1. Тривалий час проживання у спірній квартирі/будинку особи, яка не має іншого житла, є достатньою підставою для того, щоб вважати квартиру/будинок житлом цієї особи в розумінні статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод	4
2. Спори, що виникають із виконання чи невиконання договірних зобов'язань	5
2.1. Сплив позовної давності до основної та додаткової вимог кредитора щодо стягнення боргу за кредитним договором та звернення стягнення на предмет іпотеки (зокрема, й за наявності рішення суду про відмову в цьому позові з підстави пропущення позовної давності) сам по собі не припиняє основного зобов'язання за кредитним договором і, відповідно, не може вважатися підставою для припинення іпотеки згідно з абзацом другим частини першої статті 17 Закону України «Про іпотеку»	5
2.2. Після настання строку повернення позики позикодавець має право на стягнення з позичальника тільки сум, передбачених частиною другою статті 625 ЦК України	7
3. Спори, що виникають із загальних положень про договір	9
3.1. Відповідно до частини четвертої статті 369 ЦК України правочин щодо розпорядження спільним майном, вчинений одним із співвласників, може бути визнаний судом недійсним за позовом іншого співвласника у разі відсутності у співвласника, який вчинив правочин, необхідних повноважень	9
4. Спори, що виникають із корпоративних правовідносин	11
4.1. Спори у справах, які виникають з корпоративних відносин між учасниками товариства, у тому числі й тими, які вибули, щодо визнання недійсними рішення загальних зборів учасників товариства, змін до статуту товариства, а також договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства є господарсько-правовими і підлягають розгляду за правилами господарського судочинства	11
5. Спори, що виникають із сімейних правовідносин	12
5.1. За відсутності спору щодо місця проживання неповнолітньої дитини з одним із батьків суд може вирішити це питання одночасно з вимогою про розірвання шлюбу	12
5.2. Пеня за заборгованість зі сплати аліментів нараховується на весь розмір не сплачених у відповідному місяці аліментів за кожний день прострочення і її нарахування не обмежується тільки тим місяцем, у якому стягнення не проводилося	13

6. Спори, що виникають із трудових правовідносин	15
6.1. Відсутність працівника на роботі у зв'язку з проходженням медичного огляду, про що роботодавець був повідомлений, не є прогулом, а отже, не може бути причиною для його звільнення відповідно до пункту 4 частини 1 статті 40 КЗпП України	15
6.2. Переукладання строкового трудового договору (контракту) чи продовження строку його чинності не передбачає набуття ним характеру безстрокового, укладеного на невизначений строк та виключає застосування частини другої статті 39-1 КЗпП України	16
6.3. Посада методиста бібліотеки не належить до посад, які обіймають учасники навчально-виховного процесу, і до повноважень працівника, що займає таку посаду не входить виконання педагогічної чи виховної функції, а отже, він не може бути звільнений за вчинення аморального проступку згідно з пунктом 3 частини першої статті 41 КЗпП України	17
6.4. Оскарження працівниками рішень про визначення структури підприємства чи установи, зміну в організації виробництва і праці, скорочення чисельності або штату працівників не є належним способом захисту, оскільки прийняття такого рішення є виключною компетенцією власника підприємства чи установи або уповноваженого ними органу та є складовою права на управління діяльністю підприємства чи установи	18
7. Спори, що виникають із земельних правовідносин	20
7.1. Фактичний користувач земельної ділянки, який без достатньої правової підстави за рахунок власника цієї ділянки зберіг у себе кошти, які мав заплатити за користування нею, зобов'язаний повернути ці кошти власнику земельної ділянки на підставі частини першої статті 1212 Цивільного кодексу України	20
7.2. Позовні вимоги про визнання незаконним та скасування рішення державного реєстратора про припинення обтяження (зняття арешту) земельної ділянки не можна ототожнювати із схожим за змістом заходом забезпечення позову	21
8. Процесуальні питання	23
8.1. В окремій ухвалі має бути зазначено закон чи інший нормативно-правовий акт, вимоги якого порушено, та в чому саме полягає порушення. Неприпустимим є лише просто перерахування допущених порушень без зазначення конкретних норм чинного законодавства	23

1. Спори, що стосуються житлових правовідносин

1.1. Тривалий час проживання у спірній квартирі/будинку особи, яка не має іншого житла, є достатньою підставою для того, щоб вважати квартиру/будинок житлом цієї особи в розумінні статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

15 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом про визнання особи такою, що втратила право користування жилим приміщенням.

Суди встановили, що згідно з договором дарування баба подарувала своєму онукові квартиру, однак в ній залишається проживати рідна тітка позивача, яка зареєстрована в цій квартирі та іншого житла не має.

При вирішенні справи, суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення суду першої інстанції про відмову в задоволенні вимог позивача про визнання відповідача такою, що втратила право на проживання у квартирі, обмежився лише положеннями закону, який врегульовує випадки припинення сервітуту – пункт четвертий частини першої статті 406 ЦК України.

Висновок апеляційного суду про те, що право користування відповідача спірною квартирою припиняється із припиненням права власності попереднього власника, оскільки відповідач вселена та набула право користування спірною квартирою у 2000 році як член сім'ї власника житла, є правильним.

Визнання відповідача такою, що втратила право користування житлом, буде мати наслідком виселення її із спірної квартири.

Проте Верховний Суд зазначив, що при вирішенні справ, щодо наявності передбачених законом підстав для виселення особи чи визнання такою, що втратила право користування, що по суті буде мати наслідком виселення, виходячи із принципу верховенства права, суд повинен у кожній конкретній справі з'ясувати, чи є втручання у право особи на повагу до її житла не лише законним, й «необхідним у демократичному суспільстві». Інакше кажучи, воно має відповідати «нагальній суспільній необхідності», зокрема бути співрозмірним із переслідуваною законною метою.

Ураховуючи викладене, Касаційний цивільний суд погодився з позицією суду першої інстанції про те, що позивач, прийнявши квартиру у дар, тобто безоплатно набувши у власність майно, знав про проживання в ньому відповідача – члена сім'ї колишнього власника цього житла, яка не має іншого житла, тому його право на це майно не може бути захищено шляхом визнання відповідача такою, що втратила право користування житловим приміщенням, яка внаслідок цього стане безхатченком, що не є справедливим з урахуванням усіх обставин цієї справи.

Постановою Верховного Суду від 15 січня 2020 року постанову Київського апеляційного суду від 20 грудня 2018 року скасовано, залишено в силі рішення Деснянського районного суду м. Києва від 25 липня 2018 року та додаткове рішення від 03 серпня 2018 року, яким у задоволенні позову про визнання особи такою, що втратила право користування житловим приміщенням, відмовлено.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 754/613/18-ц (провадження № 61-1634св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87053022>

2. Спори, що виникають із виконання чи невиконання договірних зобов'язань

2.1. Сплив позовної давності до основної та додаткової вимог кредитора щодо стягнення боргу за кредитним договором та звернення стягнення на предмет іпотеки (зокрема, й за наявності рішення суду про відмову в цьому позові з підстави пропущення позовної давності) сам по собі не припиняє основного зобов'язання за кредитним договором і, відповідно, не може вважатися підставою для припинення іпотеки згідно з абзацом другим частини першої статті 17 Закону України «Про іпотеку»

22 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири, за зустрічним позовом ОСОБА_3 до ОСОБА_1, ОСОБА_4 про усунення перешкод у користуванні квартирою шляхом виселення та за зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про стягнення боргу за договором позики грошей. Ухвалою районного суду позови об'єднані в одне провадження.

Суди встановили, що у 2013 році сторони за первісним позовом уклали договір позики, згідно з умовами якого позивач від одного з відповідачів у користування на один рік отримала кошти. З метою забезпечення виконання грошових зобов'язань сторони уклали іпотечний договір на нерухоме майно – квартиру. Також уклали договір про задоволення вимог іпотекодержателя за іпотечним договором щодо квартири. В пункті 8 договору про задоволення вимог іпотекодержателя визначено, що звернення стягнення на предмет іпотеки може бути здійснено іпотекодержателем у позасудовому порядку одним із способів, зокрема, шляхом продажу предмета іпотеки від свого імені будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу в порядку, встановленому законом, для чого іпотекодавець надає іпотекодержателю право укласти такий договір за ціною та на умовах, визначених на власний розсуд іпотекодержателем, про що іпотекодавець попередньо сповіщається за допомогою надіслання повідомлення. З розписки, складеної в 2014 році відомо, що позивач за первісним позовом від відповідача отримала в позику грошові кошти в розмірі 13 600,00 доларів США строком на 12 місяців. Відповідно до розписки від 01 червня 2015 року позикодавець отримав від позичальника 7 000, 00 доларів США на погашення процентів.

Позивачі за зустрічними позовами уклали договір купівлі-продажу квартири.

Рішенням районного суду позовні вимоги щодо недійсності договору купівлі – продажу задоволено, зустрічний позов щодо стягнення боргу за договором позики задоволено, а в зустрічному позові щодо усунення перешкод у користуванні майном шляхом виселення відмовлено.

Змінюючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку в тій частині, що укладений між сторонами договір про задоволення вимог іпотекодержателя передбачав право іпотекодавця на продаж предмета іпотеки будь-якій

особі-покупцеві, оскільки він письмово повідомив іпотекодавця за 30 днів до укладення договору купівлі-продажу про свій намір укласти цей договір, що узгоджується з положенням частини першої статті 38 Закону України «Про іпотеку» та частини другої статті 203 ЦК України.

Але, враховуючи, що грошові зобов'язання позичальника за договором позики від 2013 року залишилися невиконаними, позичальник, який одночасно є іпотекодержателем, пропустив відповідний строк щодо задоволення вимог шляхом погашення заборгованості, а отже, договір купівлі-продажу іпотечного майна є недійсним.

При цьому колегія суддів зазначає, що невиконання позичальником в повному обсязі своїх зобов'язань за договором позики від 2013 року зумовлює відсутність передбачених законом підстав вважати припиненою іпотеку за іпотечним договором від 2013 року, укладеним на забезпечення таких зобов'язань.

Фактично апеляційний суд вирішив питання щодо позовної давності за позовними вимогами про визнання недійсним договору купівлі-продажу, тоді як заяву про застосування позовної давності подавала відповідач за зустрічними позовними вимогами про стягнення боргу за договором позики.

Залишаючи без змін рішення суду першої інстанції в частині відмови в задоволенні зустрічного позову покупця, суд апеляційної інстанції виходив з того, що позов іпотекодержателя про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири, укладеного між позикодавцем та покупцем задоволено, а вимога покупця про виселення іпотекодержателя є похідною від вимоги про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири, однак такі висновки є передчасними.

За результатами розгляду Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду прийняв постанову, в якій зазначив таке.

За загальним правилом ЦК України зі впливом позовної давності, навіть за наявності рішення суду про відмову в позові з підстави пропущення позовної давності, зобов'язання не припиняється.

Іпотека виникає на підставі договору, закону або рішення суду (частина перша статті 3 Закону України «Про іпотеку»). Вона має похідний характер від основного зобов'язання і, за загальним правилом, є дійсною до припинення основного зобов'язання або до закінчення строку дії іпотечного договору (частина п'ята статті 3 Закону України «Про іпотеку»).

Іпотека припиняється в разі припинення основного зобов'язання (абзац другий частини першої статті 17 Закону України «Про іпотеку»). Водночас Законом України «Про іпотеку» не передбачено такої підстави для припинення іпотеки, як вплив позовної давності, що до основної чи додаткової вимоги кредитора за основним зобов'язанням.

У разі якщо сторони договору іпотеки передбачили у ньому іпотечне застереження про можливість звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання на підставі цього договору, виселення мешканців з відповідного об'єкта має відбуватися з дотриманням передбаченої в частині другій статті 40 Закону України «Про іпотеку» та у частині третій статті 109 Житлового кодексу УРСР процедури. Її недотримання є підставою для відмови у позові про виселення мешканців з житла, яке є предметом іпотеки і на яке звертається стягнення, оскільки на момент звернення з таким

позовом немає порушення, невизнання або оспорювання прав іпотекодержателя чи нового власника стосовно предмета іпотеки.

Також апеляційний суд не врахував висновків, викладених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 21 серпня 2019 року у справі № 569/4373/16-ц (провадження № 14-298цс19) щодо пропорційності втручання у право на житло та право на повагу до приватного життя у розумінні статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року щодо наявності в особі іншої нерухомості (житла) та зареєстрованого місця проживання.

Постановою Верховного Суду від 22 січня 2020 року рішення Приморського районного суду м. Одеси від 08 грудня 2017 року та постанову Апеляційного суду Одеської області від 06 вересня 2018 року в частині позовних вимог ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, третя особа – приватний нотаріус Одеського міського нотаріального округу Чужовська Наталія Юріївна, про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири скасовано, в задоволенні позову відмовлено, постанову Апеляційного суду Одеської області від 06 вересня 2018 року в частині вимог за зустрічним позовом ОСОБА_3 до ОСОБА_1, ОСОБА_4 про усунення перешкод у користуванні квартирою шляхом виселення скасовано, справу в цій частині передано на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Зазначений висновок міститься в постанові Великої Палати Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 520/7281/15-ц (провадження № 14-49цс19),

з текстом якої можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/81691843>

Відповідний правовий висновок був висловлений у постанові Верховного Суду України від 15 травня 2017 року, справа № 6-786цс17

можна ознайомитись за посиланням

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS170252.html

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2020 року у справі № 522/12443/17-ц (провадження № 61-45674св18) можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/87115216>

2.2. Після настання строку повернення позики позикодавець має право на стягнення з позичальника тільки сум, передбачених частиною другою статті 625 ЦК України

15 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за первісним позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення суми боргу та процентів за договором позики і за зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про стягнення майнової шкоди.

Суди встановили, що між сторонами у справі було укладено договір позики, згідно з яким відповідач за первісним позовом взяла у позивача у борг грошові кошти, які зобов'язалася повернути через місяць і сплатити 7 % на місяць за користування цими коштами. На підтвердження укладення договору позики позичальник написала розписку. В заставу залишила рухоме майно (вібраційний каток), яке належить їй на підставі технічного паспорта. У встановлений в розписці строк відповідач кошти не повернула.

Ухвалою апеляційного суду залишено без змін рішення районного суду, яким відмовлено в задоволенні первісного позову про стягнення суми боргу, частково

задоволено зустрічний позов про відшкодування майнової шкоди. Стягнуто з позикодавця на користь позичальника грошові кошти, які він отримав за продаж рухомого майна, яке належало позичальнику на праві власності, оскільки вона надала позикодавцю довіреність з правом відчуження спірного катка саме у зв'язку з укладенням сторонами договору позики, між сторонами була домовленість про завдаток. В іншій частині зустрічного позову відмовлено.

Верховний Суд не погодився з доводами судів першої та апеляційної інстанції про те, що відбулося зарахування зустрічних однорідних вимог і припинилось зобов'язання позичальника, та прийняв постанову, в якій зазначив таке.

У частині 545 ЦК України передбачено презумпцію належності виконання обов'язку боржником, оскільки наявність боргового документа в боржника підтверджує виконання ним свого обов'язку. І навпаки, якщо борговий документ перебуває у кредитора, то це свідчить про неналежне виконання або невиконання боржником його обов'язку.

Право кредитодавця нараховувати передбачені договором проценти за кредитом припиняється після спливу визначеного договором строку кредитування чи в разі пред'явлення до позичальника вимоги згідно з частиною другою статті 1050 ЦК України. В охоронних правовідносинах права та інтереси позивача забезпечуються згідно з частиною другою статті 625 ЦК України, яка регламентує наслідки прострочення виконання грошового зобов'язання. Після настання строку повернення позики позивач за первісним позовом мав право на стягнення з відповідача тільки сум, передбачених частиною другою статті 625 ЦК України.

Верховний Суд вказав, що застава виникає на підставі договору, закону або рішення суду (частина перша статті 574 ЦК України).

Оскільки позивач за зустрічним позовом видала відповідачу строком на три роки довіреність, а він від її імені продав вібраційний каток, що підтверджено договором купівлі-продажу транспортного засобу та довідкою – розрахунком, у разі відсутності домовленості між повіреним та довірительом про встановлення строку (терміну) передачі одержаного у зв'язку з виконанням доручення, така передача має відбуватися негайно. При цьому для довірителя не потрібно пред'являти вимогу про передачу одержаного у зв'язку з виконанням доручення, оскільки пункт 3 частини першої статті 1006 ЦК України є винятком, що допускається частиною другою статті 530 ЦК України.

Позивач за первісним позовом надав докази виконання свого обов'язку, що встановлений статтею 1006 ЦК України, про передачу грошових коштів, отриманих за договором купівлі-продажу транспортного засобу відповідача.

Тому позивач за зустрічним позовом має право на стягнення з відповідача грошових коштів у розмірі вартості проданого транспортного засобу, а отже, зустрічний позов підлягає частковому задоволенню.

Постановою Верховного Суду від 15 січня 2020 року рішення Дніпровського районного суду Дніпродзержинська Дніпропетровської області від 28 лютого 2017 року та ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області від 26 жовтня 2017 року скасовано та ухвалено нове рішення, первісний позов ОСОБА_1 та зустрічний позов ОСОБА_2

задоволено частково, зобов'язано провести зустрічне зарахування грошових сум і стягнути різницю в сумі 24 930,50 грн з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_2.

У постанові Великої Палати Верховного Суду від 23 жовтня 2019 року у справі № 723/304/16-ц (провадження № 14-360цс19) зазначено, що Велика Палата Верховного Суду не погоджується з висновками судів у частині стягнення процентів за користування сумою позики.

Детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/85415095>

Правовий висновок Великої Палати Верховного Суду щодо нарахування та стягнення процентів від суми позики після спливу строку кредитування викладено у постанові від 28 березня 2018 року у справі № 444/9519/12 (провадження № 14-10цс18)

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74838904>

Відповідні правові висновки були зроблені у постановою Верховного Суду України:

1) від 11 листопада 2015 року у справі № 6-1967цс15

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/53537454>

2) від 18 січня 2017 року у справі № 6-2789цс16

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS170026.html

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі

№ 209/3022/16-ц (провадження № 61-8487св18) можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/87000505>

3. **Спори, що виникають із загальних положень про договір**

3.1. Відповідно до частини четвертої статті 369 ЦК України правочин щодо розпорядження спільним майном, вчинений одним із співвласників, може бути визнаний судом недійсним за позовом іншого співвласника у разі відсутності у співвласника, який вчинив правочин, необхідних повноважень

15 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про визнання угоди недійсною.

Суди встановили, що у період з 1985 до 1995 року ОСОБА_1 до ОСОБА_2 перебували в шлюбі. В цей період на підставі договору купівлі-продажу на ім'я ОСОБА_2 придбано квартиру, яку він відчужив своїй матері. Після її смерті правонаступниками спадку є відповідачі (син та дочка померлої).

Постановою апеляційного суду залишено без змін рішення суду першої інстанції, яким у задоволенні позову відмовлено.

За результатами розгляду Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Відповідно до статті 16 Закону України «Про власність» (чинного на момент виникнення спірних правовідносин) майно, нажите подружжям за час шлюбу, належить їм на праві спільної сумісної власності. Здійснення ними цього права регулюється цим Законом і Кодексом про шлюб та сім'ю України.

Аналогічні норми містить Сімейний кодекс України та Цивільний кодекс України.

Враховуючи те, що письмової згоди позивача на відчуження чоловіком належної подружжю на праві спільної сумісної власності квартири немає, договір про відчуження відповідачем нерухомого майна суперечить нормам статті 23 КпШС Української РСР і є недійсним.

Відсутність згоди одного із співвласників – колишнього подружжя – на розпорядження майном є підставою визнання цього правочину недійсним.

Із позовом про оспорення договору купівлі-продажу квартири позивач звернулася до суду у 2016 році.

Відповідно до статті 76 ЦК Української РСР перебіг строку позовної давності починається з дня виникнення права на позов. Право на позов виникає з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення свого права. Винятки з цього правила, а також підстави зупинення і перериву перебігу строків позовної давності встановлюються законодавством Союзу РСР і статтями 78 і 79 цього Кодексу.

Позивач зазначила, що вона не пропустила строку позовної давності, оскільки про порушення своїх прав дізналася у квітні 2016 року, коли на адресу її проживання надійшла позовна заява відповідачів про визнання спадкових прав на квартиру.

Порівняльний аналіз термінів «довідалася» та «могла довідатися», що містяться в статті 76 ЦК Української РСР, дає підстави для висновку про презумпцію можливості та обов'язку особи знати про стан своїх майнових прав, а тому доведення факту, через який позивач не знала про порушення свого цивільного права й саме із цієї причини не звернулася за його захистом до суду, недостатньо. Позивач повинен довести той факт, що він не міг дізнатися про порушення свого цивільного права.

Постановою Верховного Суду від 15 січня 2020 року рішення Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 26 січня 2018 року та постанову Дніпровського апеляційного суду від 30 січня 2019 року скасовано, справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції.

Зазначений висновок міститься в постанові Великої Палати Верховного Суду від 21 листопада 2018 року у справі № 372/504/17 (провадження № 14-325цс18)

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/78215412>

Відступлення від правових висновків Верховного Суду України, викладених в раніше ухвалених постановках:

1) від 07 жовтня 2015 року у справі № 6-1622цс15

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/52154069>

2) від 27 січня 2016 року у справі № 6-1912цс15

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/55343355>

3) від 30 березня 2016 року у справі № 6-533цс16

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/56885456>

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 200/19766/16-ц (провадження № 61-4313св19) можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/87144757>

4. Спори, що виникають із корпоративних правовідносин

4.1. Спори у справах, які виникають з корпоративних відносин між учасниками товариства, у тому числі й тими, які вибули, щодо визнання недійсними рішення загальних зборів учасників товариства, змін до статуту товариства, а також договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства є господарсько-правовими і підлягають розгляду за правилами господарського судочинства

09 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_3, ОСОБА_4, товариства з обмеженою відповідальністю «Фондова компанія «Фаворит» (далі – ТОВ «ФК «Фаворит») про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів від 08 липня 2010 року № Б-105/1/103 та за позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_3, ОСОБА_4, ТОВ «ФК «Фаворит» про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів від 08 липня 2010 року № Б-106/1/103. Ухвалою районного суду цивільні справи об'єднано в одне провадження.

Суд встановив, що позови про визнання недійсними договорів купівлі-продажу акцій пред'явлені до ОСОБА_3, ОСОБА_4, ТОВ «ФК «Фаворит». Позивачі як акціонери ВАТ «Узинський цукровий комбінат» звернулися до ОСОБА_4, який також був акціонером ВАТ «Узинський цукровий комбінат», з метою надання ОСОБА_4 права представляти їх інтереси, зокрема щодо продажу належних позивачам акцій. Покупцем акцій було ТОВ «ФК «Фаворит», яке діяло на підставі замовлення від 08 липня 2010 року № Б -1/103 до договору від 08 липня 2010 року № Б-103 на брокерське обслуговування на фондовому ринку, укладеного з ОСОБА_3.

Рішенням районного суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсними договорів купівлі-продажу цінних паперів відмовлено. Відмовляючи в позові, суди щасначили, що спірні договори купівлі-продажу цінних паперів були укладені на підставі нотаріально посвідчених довіреностей, які видані особисто позивачами і були чинними на час укладення оспорюваних правочинів, та укладені на умовах, зазначених у відповідних довіреностях, згідно з якими позивачі уповноважили ОСОБА_4 на укладання правочину з відчуження цінних паперів, у т. ч. договору купівлі-продажу.

Однак колегія суддів Касаційного цивільного суду не погодилась із таким висновком судів попередніх інстанцій з огляду на таке.

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 12 ГПК України (в редакції чинній на момент пред'явлення позовів) господарським судам підвідомчі справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, членами), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, пов'язаними із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності такої особи, правами та обов'язками учасників (засновників, акціонерів, членів) такої особи, крім трудових спорів.

Оскільки спір виник щодо розпорядження акціями, то він є корпоративним, а, отже, справа підлягає розгляду за правилами господарського судочинства.

Постановою Верховного Суду від 05 січня 2020 року рішення Солом'янського районного суду м. Києва від 19 червня 2017 року та постанову Київського апеляційного суду від 05 грудня 2018 року скасовано. Провадження про визнання недійсним договорів купівлі-продажу цінних паперів закрито. Повідомлено ОСОБА_1, ОСОБА_2, що розгляд цієї справи належить до юрисдикції господарського суду.

Відповідний правовий висновок викладений у постановах Великої Палати Верховного Суду:

- 1) від 11 грудня 2019 року у справі № 359/10663/18, провадження № 14-537цс19
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/86401317>
- 2) від 13 лютого 2019 року у справі № 756/10182/16-ц, провадження № 14-528цс18
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/80112293>
- 3) від 18 грудня 2018 року у справі № 911/1437/17, провадження № 12-226гс18
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/78977509>
- 4) від 03 жовтня 2018 року у справі № 331/2533/17, провадження № 14-315цс18
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/77136524>

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 січня 2020 року у справі № 760/23870/17-ц (провадження № 61-1155св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86903535>

5. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

5.1. За відсутності спору щодо місця проживання неповнолітньої дитини з одним із батьків суд може вирішити це питання одночасно з вимогою про розірвання шлюбу

15 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про розірвання шлюбу.

Суди встановили, що сторони у справі проживали в зареєстрованому шлюбі з 1995 року, який на момент розгляду справи в судах фактично припинений та існує лише формально, у шлюбі сторони мають двох дітей, одна з яких є неповнолітньою, проживає разом із матір'ю.

Позивач просила суд розірвати шлюб та залишити неповнолітню дитину проживати разом з нею.

Постановою апеляційного суду рішення суду залишено без змін першої інстанції, яким задоволено позовні вимоги позивача, шлюб між сторонами розірвано та залишено неповнолітню дитину проживати разом з матір'ю.

У касаційній скарзі відповідач вказує на те, що суди попередніх інстанцій не надали строку на примирення подружжя та фактично вирішили питання про визначення місця проживання дитини, незважаючи на те, що такої позовної заяви не заявлено. Крім того, не враховано, що під час вирішення питання про визначення місця проживання дитини участь органу опіки та піклування є обов'язковою.

За результатами розгляду Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Згідно із статтею 111 СК України суд вживає заходів щодо примирення подружжя, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства.

Закон не визначає, які саме заходи може застосовувати суд для примирення подружжя, оскільки такі питання можуть вирішуватися виключно у процесі розгляду конкретної справи.

Надання строку для примирення є лише правом суду, а не його обов'язком.

Під час вирішення питання про визначення місця проживання дитини участь органу опіки та піклування є обов'язковою, а позивач до заяви про визначення місця проживання дитини повинен надати висновок органу опіки та піклування про доцільність проживання дитини з одним із батьків, характеристики з місця проживання, роботи, місця навчання дитини (гуртків), медичні довідки (суд обов'язково враховує стан здоров'я і батьків, і дитини), довідки про доходи (інші документи, які підтверджують матеріальне становище заявника), акти обстеження житлово-побутових умов, документи, що підтверджують право власності на житло.

Оскільки місцевий суд під час розгляду цієї справи не вирішував питання про визначення місця проживання дитини, а за загальним правилом за відсутності спору щодо того, з ким із батьків будуть проживати неповнолітні діти, суд може вирішити питання про залишення проживання дитини з матір'ю чи батьком одночасно з вимогою про розірвання шлюбу.

Постановою Верховного Суду від 15 січня 2020 року заочне рішення Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 19 червня 2018 року та постанову Дніпровського апеляційного суду від 17 липня 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 200/952/18 (провадження № 61-14859св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87052961>

5.2. Пеня за заборгованість зі сплати аліментів нараховується на весь розмір не сплачених у відповідному місяці аліментів за кожний день прострочення і її нарахування не обмежується тільки тим місяцем, у якому стягнення не проводилося

15 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – Заводський відділ державної виконавчої служби Запорізького міського управління юстиції про стягнення додаткових витрат та неустойки (пені) у зв'язку з несплатою аліментів.

Суди встановили, що сторони мають неповнолітнього сина. У жовтні 2005 року рішенням районного суду з відповідача стягнуто на користь позивача аліменти на утримання сина, у розмірі 1/3 частини всіх видів його заробітку (доходів) щомісяця до досягнення дитиною повноліття.

З лютого 2013 року до червня 2013 року відповідач не сплачував аліментів, сума яких обчислювалася згідно із середньомісячною заробітною платою у місті у зв'язку з непрацевлаштуванням відповідача, із червня 2013 року він працевлаштувався і аліменти відраховувалися на підставі його заяви.

З вересня 2014 року до серпня 2015 року відповідач брав участь в антитерористичній операції. У цей період аліменти перераховувалися за місцем його постійної роботи, але не завжди у повному обсязі.

За результатами розгляду Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Правило про стягнення неустойки (пені) в розмірі 1 % від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення полягає в тому, що при обчисленні загальної суми пені за прострочення сплати аліментів ураховується розмір несплачених аліментів за кожен місяць та кількість днів прострочення за кожним платежем окремо.

Аліменти нараховуються щомісяця, тому строк виконання цього обов'язку буде різним, а отже, кількість днів прострочення сплати аліментів за кожен місяць також буде різною.

Постанова апеляційного суду в частині стягнення неустойки (пені) у зв'язку з несплатою аліментів підлягає скасуванню з направленням справи в цій частині на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, оскільки з урахуванням правової позиції, викладеної у постанові Верховного Суду України від 02 листопада 2016 року у справі № 6-1554цс16, від якої зроблено відступ у постанові Великої Палати Верховного Суду від 03 квітня 2019 року у справі № 333/6020/16 (провадження № 14-616цс18), суд першої інстанції не правильно розрахував пеню.

В частині стягнення додаткових витрат на дитину колегія судів погоджується з висновками суду апеляційної інстанції, що наявні підстави, передбачені статтею 185 Сімейного кодексу України, для стягнення з відповідача на користь позивача понесених позивачем додаткових витрат на утримання дитини, з урахуванням того, що батько зобов'язаний брати участь у додаткових витратах на дитину.

Постановою Верховного Суду від 15 січня 2020 року постанову Апеляційного суду Запорізької області від 12 липня 2018 року в частині позовних вимог ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення неустойки (пені) у зв'язку з несплатою аліментів скасовано. Справу в частині позовних вимог ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення неустойки (пені) у зв'язку з несплатою аліментів направлено на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, в іншій частині постанову залишено без змін.

Зазначений висновок міститься в постанові Великої Палати Верховного Суду від 03 квітня 2019 року у справі № 333/6020/16 (провадження № 14-616цс18),

детальніше з текстом постанови можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/81573936>

Відступлення від правових висновків Верховного Суду України, викладених в раніше ухвалених постановках:

1) від 02 листопада 2016 року у справі № 6-1554цс16

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/59023191#>

2) від 16 березня 2016 року у справі № 6-2589цс15

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/56610968>

3) від 03 лютого 2016 року у справі № 6-1477цс15

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/55987801>

4) від 16 березня 2016 року у справі № 6-300цс16

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/56580982>

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 334/7702/16 (провадження № 61-42142св18) можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/87000542>

6. Спори, що виникають із трудових правовідносин

6.1. Відсутність працівника на роботі у зв'язку з проходженням медичного огляду, про що роботодавець був повідомлений, не є прогулом, а отже, не може бути причиною для його звільнення відповідно до пункту 4 частини 1 статті 40 КЗпП України

04 грудня 2019 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до військової частини А 3990, третя особа – ОСОБА_2, про поновлення на роботі, оплати за час вимушеного прогулу.

Суди встановили, що позивач з 16 червня 2015 року до 25 травня 2018 року працювала лікарем-терапевтом медичного пункту військової частини. Також у цій самій військовій частині за сумісництвом працювала лікарем загальної практики сімейним лікарем медичного пункту. Наказом командира військової частини від 25 травня 2018 року її звільнено з обох посад за прогул згідно з пунктом 4 частини першої статті 40 КЗпП України.

Позивачка вважала, що її звільнення є незаконним, оскільки вона була відсутня на робочому місці з поважної причини, тому що 08, 10, 11 травня 2018 року проходила медичний огляд.

Рішенням районного суду позов задоволено частково. Визнано незаконним та скасовано наказ про звільнення позивача і поновлено її на роботі.

Постановою апеляційного суду рішення районного суду скасовано та прийнято нову постанову, якою в задоволенні позову відмовлено.

З таким рішенням Верховний Суд не погоджується з огляду на нижчевикладене.

Згідно з пунктом 4 частини першої статті 40 КЗпП України трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий трудовий договір до закінчення строку його чинності можуть бути розірвані власником або уповноваженим ним органом лише у випадках прогулу (в тому числі відсутності на роботі більше трьох годин протягом робочого дня) без поважних причин.

У пункті 24 постанови Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 1992 року № 9 «Про практику розгляду судами трудових спорів» роз'яснено, що при розгляді позовів про поновлення на роботі осіб, звільнених за пунктом 4 частини 1 статті 40 КЗпП, суди повинні виходити з того, що згідно з цією нормою закону прогулом визнається відсутність працівника на роботі як протягом усього робочого дня, так і більше трьох годин безперервно або сумарно протягом робочого дня без поважних причин (наприклад, у зв'язку з поміщенням до медвипередника, самовільне використання без погодження з власником або уповноваженим ним органом днів відгулів, чергової відпустки, залишення роботи до закінчення строку трудового договору чи строку, який працівник зобов'язаний пропрацювати за призначенням після закінчення вищого чи середнього спеціального утвореного закладу).

Постановою Верховного Суду від 04 грудня 2019 року касаційну скаргу ОСОБА_1 задоволено, постанову Черкаського апеляційного суду від 19 серпня 2019 року скасовано, а рішення Корсунь-Шевченківського районного суду Черкаської області від 11 червня 2019 року – залишено в силі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 грудня 2019 року у справі № 699/640/18 (провадження № 61-17310св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86241154>

6.2. Переукладання строкового трудового договору (контракту) чи продовження строку його чинності не передбачає набуття ним характеру безстрокового, укладеного на невизначений строк та виключає застосування частини другої статті 39-1 КЗпП України

22 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти про визнання недійсним контракту в частині строку дії контракту, визнання контракту безстроковим трудовим договором, визнання недійсним та скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

За результатами розгляду Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 року № 963 «Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників» посада методиста належить до посад педагогічних працівників.

Згідно з пунктом 10 Положення про порядок укладання контрактів при прийнятті (найманні) на роботу працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 року № 170, у контракті передбачаються обсяги пропонованої роботи та вимоги до якості і строків її виконання, строк дії контракту, права, обов'язки та взаємна відповідальність сторін, умови оплати й організації праці, підстави припинення та розірвання контракту, соціально-побутові та інші умови, необхідні для виконання взятих на себе сторонами зобов'язань, з урахуванням специфіки роботи, професійних особливостей та фінансових можливостей підприємства, установи, організації чи роботодавця.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та задовольняючи позов, апеляційний суд вважав, що умови праці педагогічних працівників, зокрема методиста, мають довготривалий характер, оскільки пов'язані із здійсненням безперервного навчально-виховного процесу в навчальних закладах, і не містять передумов вважати такий процес обмеженим у часі.

Колегія суддів Верховного Суду не погоджується з такими висновками апеляційного суду та вважає, що переукладання строкового трудового договору (контракту) чи продовження строку його чинності у випадках, що підпадають під частину другу статті 23 КЗпП України, не передбачає набуття трудовим договором характеру безстрокового, укладеного на невизначений строк.

Згідно з частиною другою статті 39-1 КЗпП України трудові договори, що були переукладені один чи декілька разів, за винятком випадків, передбачених частиною другою статті 23, вважаються такими, що укладені на невизначений строк.

Доводи позивача про те, що у зв'язку з неодноразовим продовженням трудових відносин шляхом укладення контрактів трудовий договір набув ознак безстроковості згідно з частиною другою статті 39-1 КЗпП України, є необґрунтованими, оскільки укладення контракту на певний строк, з урахуванням частини третьої статті 21 КЗпП України, регулюється частиною другою статті 23 КЗпП України, що виключає при переукладанні контракту чи продовженні строку його дії застосування частини другої статті 39-1 КЗпП України.

З огляду на зазначене Верховний Суд дійшов висновку про відсутність підстав для задоволення позову ОСОБА_1, оскільки діями Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти його трудових прав порушено не було.

Постановою Верховного Суду від 22 січня 2020 року постанову Тернопільського апеляційного суду від 19 серпня 2019 року скасовано, рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 02 травня 2019 року залишено в силі.

Відповідні правові висновки були викладені у постанові Верховного Суду України від 06 серпня 2008 року, справа № 6-15914цс07,

з детальним текстом постанови можна ознайомитись за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/2300665>

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2020 року у справі

№ 607/18964/18 (провадження № 61-17321св19) можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/87115229>

6.3. Посада методиста бібліотеки не належить до посад, які обіймають учасники навчально-виховного процесу, і до повноважень працівника, що займає таку посаду не входить виконання педагогічної чи виховної функції, а отже, він не може бути звільнений за вчинення аморального проступку згідно з пунктом 3 частини першої статті 41 КЗпП України

15 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Липовецької центральної районної бібліотеки, Відділу культури і туризму Липовецької районної державної адміністрації Вінницької області та з урахуванням заяви про уточнення позовних вимог про поновлення на посаді методиста I категорії Липовецької ЦРБ та стягнення з Липовецької ЦРБ і Відділу культури і туризму Липовецької районної ради Вінницької області 40 746,16 грн середнього заробітку за час вимушеного прогулу з 04 липня 2017 року до 17 січня 2018 року.

Суди встановили, що позивач працювала на посаді методиста I категорії Липовецької центральної районної бібліотеки.

Постановою апеляційного суду скасовано рішення районного суду, яким в учиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173 КУпАП визнано винною позивача та ухвалено нове рішення, яким позов задоволено.

Суди встановили, що 31 березня 2017 року о 10:00 год у приміщенні Липовецької ЦРБ ОСОБА_1 нецензурно висловлювалася та образливо чіплялась до ОСОБА_2, на зауваження припинити хуліганські дії не реагувала, чим порушила громадський порядок.

Наказом виконувача обов'язків директора Липовецької ЦРБ від 03 липня 2017 року за погодженням із профспілковою організацією трудовий договір із позивачем розірвано з підстав, передбачених пунктом 3 частини першої статті 41 КЗпП України, у зв'язку з учиненням працівником, який виконує виховні функції, аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи.

За результатами розгляду Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду прийняв постанову, в якій зазначив таке.

Відповідно до пункту 3 частини першої статті 41 КЗпП вчинення працівником, який виконує виховні функції, аморального проступку, не сумісного з продовженням даної роботи, є підставою для розірвання трудового договору з працівником.

Згідно з Довідником кваліфікаційних характеристик професій працівників бібліотеки, централізованої бібліотечної системи, затвердженим наказом Міністерства культури і мистецтв України та Міністерства праці і соціальної політики України від 14 квітня 2000 року № 16, існує професія «методист (бібліотечна справа)», і саме на підставі цього Довідника була створена Посадова інструкція методиста I категорії Липовецької ЦРБ ОСОБА_1.

У вказаній інструкції не визначено обов'язків працівника з виконання виховної чи педагогічної функції.

Установивши, що посада позивача не належить до посад осіб, які обіймають учасники навчально-виховного процесу, і до повноважень позивача не входить виконання педагогічної чи виховної функції, апеляційний суд дійшов правильного висновку про наявність правових підстав для визнання незаконним і скасування наказу про звільнення та поновлення її на посаді, оскільки позивач не є суб'єктом звільнення з роботи з підстав, передбачених пунктом 3 частини першої статті 40 КЗпП України.

Постановою Верховного Суду від 15 січня 2020 року постанову Апеляційного суду Вінницької області від 25 квітня 2018 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2020 року у справі № 136/1207/17 (провадження № 61-36662 св18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87000517>

6.4. Оскарження працівниками рішень про визначення структури підприємства чи установи, зміну в організації виробництва і праці, скорочення чисельності або штату працівників не є належним способом захисту, оскільки прийняття такого рішення є виключною компетенцією власника підприємства чи установи або уповноваженого ними органу та є складовою права на управління діяльністю підприємства чи установи

22 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 та ОСОБА_4 до Комунального некомерційного підприємства «Радехівська ЦРЛ» Радехівської районної ради про визнання незаконними та скасування наказів від 26 лютого 2018 року № 59 «Про

скорочення чисельності та штату працівників Радехівської ЦРЛ» та від 06 березня 2017 року № 62 «Про внесення змін до наказу по Радехівській ЦРЛ від 26 лютого 2018 року № 59».

Суди встановили, що відповідач видав наказ від 26 лютого 2018 року № 59 «Про скорочення чисельності та штату працівників Радехівської ЦРЛ» у зв'язку з приведенням чисельності та штату працівників Радехівської ЦРЛ до затвердженого фонду заробітної плати на 2018 рік.

06 березня 2017 року наказом № 62 до наказу від 26 лютого 2018 року № 59 було внесено зміни. Наказом від 06 березня 2018 року № 63 було прийнято рішення попередити позивачів про звільнення у зв'язку зі скороченням чисельності та штату працівників Радехівської ЦРЛ.

Рішення районного суду, яким позов задоволено, апеляційний суд скасував та ухвалив нову постанову, якою в позові відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову, апеляційний суд вказав, що оскарження працівниками рішення про визначення структури підприємства чи установи, про зміну в організації виробництва і праці, скорочення чисельності або штату працівників не є належним способом захисту, оскільки прийняття такого рішення є виключною компетенцією власника такого підприємства чи установи або уповноваженого ними органу та є складовою права на управління діяльністю підприємства чи установи.

З такими висновками апеляційного суду колегія суддів Верховного Суду погоджується з огляду на таке.

КЗпП України визначає можливість працівника оскаржити наказ про його звільнення.

Частиною третьою статті 64 ГК України визначено, що підприємство самостійно визначає організаційну структуру, встановлює чисельність працівників і штатний розпис.

Частиною другою статті 65 ГК України передбачено, що власник здійснює свої права щодо управління підприємством безпосередньо або через уповноважені ним органи відповідно до статуту підприємства.

При цьому саме втручання в господарську та іншу діяльність підприємства не допускається, крім випадків, передбачених законодавством України.

Отже, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку, що позовні вимоги про скасування оскаржуваних наказів є неналежним способом захисту, оскільки питання щодо визначення структури підприємства чи установи, про зміну в організації виробництва і праці, скорочення чисельності або штату працівників, належать до виключної компетенції власника такого підприємства чи установи або уповноваженого ними органу.

З огляду на зазначене і на те, що питання щодо визначення структури підприємства чи установи, зміни в організації виробництва і праці, скорочення чисельності або штату працівників є складовою права на управління діяльністю підприємством, апеляційний суд правильно скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позовних вимог позивачів.

Постановою Верховного Суду від 22 січня 2020 року постанову Львівського апеляційного суду від 20 серпня 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2020 року у справі № 451/706/18 (провадження № 61-17296св19) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87115228>

7. Спори, що виникають із земельних правовідносин

7.1. Фактичний користувач земельної ділянки, який без достатньої правової підстави за рахунок власника цієї ділянки зберіг у себе кошти, які мав заплатити за користування нею, зобов'язаний повернути ці кошти власнику земельної ділянки на підставі частини першої статті 1212 Цивільного кодексу України

22 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом прокурора Дніпровського району м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області, який діяв в інтересах держави в особі Дніпродзержинської міської ради Дніпропетровської області, до ОСОБА_1 про стягнення на користь Дніпродзержинської міської ради заподіяних їй збитків у вигляді упущеної вигоди в розмірі 176 477,76 грн.

Суди встановили, що між ВАТ «Будівельні матеріали та будівництво» і відповідачем укладено договір купівлі-продажу комплексу виробничо-побутових приміщень, відповідно до умов якого, останній набув у власність комплекс виробничо-побутових приміщень загальною площею 1 517,30 кв. м, що розташований на земельній ділянці площею 13 814,0 кв. м. Договору оренди з відповідною міською радою відповідач не укладав. Із цього моменту відповідач використовував земельну ділянку без правовстановлювальних документів, плату за користування не сплачував, хоча земельна ділянка використовувалась для розміщення об'єкта нерухомого майна.

Таким чином, предметом позову у цій справі є стягнення з власника об'єкта нерухомого майна коштів за фактичне користування земельною ділянкою, на якій цей об'єкт розміщено.

Отже, немає підстав для застосування до спірних правовідносин норм законодавства України про відшкодування шкоди (збитків) власникам земельних ділянок, оскільки до моменту оформлення власником об'єкта нерухомого майна права оренди земельної ділянки, на якій розташований цей об'єкт, відносини з фактичного користування земельною ділянкою без укладеного договору оренди та недоотримання її власником доходів у вигляді орендної плати є за змістом кондикційними.

З огляду на викладене відповідач як фактичний користувач земельної ділянки, що без достатньої правової підстави за рахунок власника цієї ділянки зберіг у себе кошти, які мав заплатити за користування нею, зобов'язаний повернути ці кошти власнику земельної ділянки на підставі частини першої статті 1212 ЦК України.

Разом з тим для кондикційних зобов'язань доведення вини особи не має значення, а важливим є факт неправомірного набуття (збереження) майна однією особою за рахунок іншої (статті 1212-1214 ЦК України).

Правовідносини, які виникли між сторонами у справі, є кондикційними, а не деліктними, тому підстав для застосування до спірних правовідносин норм законодавства України про відшкодування шкоди (збитків) власникам земельних ділянок немає.

Збитки за користування земельною ділянкою без правовстановлювальних документів та безпідставно набуте майно мають різну правову природу і підпадають під різне нормативно-правове регулювання. На відміну від збитків, для стягнення яких підлягає доведенню наявності складу правопорушення, для висновків про наявність підстав для повернення безпідставно набутих коштів є встановлення обставин набуття або збереження майна за рахунок іншої особи (потерпілого) і те, що набуття або збереження цього майна відбулося за відсутності правової підстави або підстава, на якій майно набувалося, згодом відпала.

Отже, у разі коли особа користувалася земельною ділянкою без достатньої правової підстави, у зв'язку з чим зберегла кошти, вона зобов'язана повернути ці кошти власнику земельної ділянки на підставі частини першої статті 1212 ЦК України.

Постановою Верховного Суду від 22 січня 2020 року рішення Апеляційного суду Дніпропетровської області від 17 січня 2017 року змінено, викладено мотивувальну частину в редакції цієї постанови та виключено з її резолютивної частини слова: «неодержаний дохід (недоотриману орендну плату за користування земельною ділянкою)», в іншій частині рішення залишено без змін.

Відповідний правовий висновок викладений у постановах Великої Палати Верховного Суду:

5) від 23 травня 2018 року у справі № 629/4628/16-ц (провадження № 14-77цс18)

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/75296547>

6) від 20 листопада 2018 року у справі № 922/3412/17 (провадження № 12-182гс18)

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/78297802>

7) від 04 грудня 2019 року у справі № 917/1739/17 (провадження № 12-161гс19)

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/86310237>

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2020 року у справі № 209/5477/13-ц (провадження № 61-27184св18) можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/87297866>

7.2. Позовні вимоги про визнання незаконним та скасування рішення державного реєстратора про припинення обтяження (зняття арешту) земельної ділянки не можна ототожнювати із схожим за змістом заходом забезпечення позову

22 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до державного реєстратора Комунального підприємства «Центр державної реєстрації Хлібодарської селищної ради» Шушулкова М. Д. про визнання незаконним та скасування рішення державного реєстратора про припинення обтяження (зняття арешту) земельної ділянки.

Суди встановили, що позивач раніше вже звертався із позовними вимогами про визнання недійсним договору дарування спірної земельної ділянки, проте рішенням суду в задоволенні позову йому було відмовлено.

Рішенням державного реєстратора Комунального підприємства «Центр державної реєстрації Хлібодарської селищної ради» знято арешт із спірної земельної ділянки, яку згодом було відчужено за договором купівлі-продажу, укладеним між ОСОБА_2 та ОСОБА_3.

Одночасно з поданням позову про визнання незаконним та скасування рішення державного реєстратора про припинення обтяження (зняття арешту) земельної ділянки позивач подав заяву про забезпечення позовних вимог шляхом заборони державним реєстраторам, а також будь-яким іншим суб'єктам державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень здійснювати будь-які реєстраційні дії, що стосуються зазначеної земельної ділянки.

Задовольняючи заяву позивача про забезпечення позову, суд першої інстанції виходив з того, що невжиття вказаних заходів може в подальшому утруднити виконання рішення суду або зробити його неможливим.

Скасовуючи ухвалу суду першої інстанції про забезпечення позову, апеляційний суд зазначив, що наявність позову про визнання незаконним та скасування рішення державного реєстратора про припинення обтяження (зняття арешту) земельної ділянки в жодному разі не є підставою для задоволення заяви про забезпечення позову, а вжитий захід забезпечення позову за змістом є тотожним заявленим позовним вимогам. При цьому апеляційний суд передав справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Касаційний цивільний суд не погоджується з висновком апеляційного суду з огляду на таке.

Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду.

Згідно з пунктами 2 та 4 частини першої статті 150 ЦПК України позов забезпечується забороною вчиняти певні дії, забороною іншим особам вчиняти дії щодо предмета спору або здійснювати платежі, або передавати майно відповідачеві чи виконувати щодо нього інші зобов'язання.

Відповідно до пункту 6 частини першої статті 374 ЦПК України суд апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги має право скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Ураховуючи викладене, колегія суддів Касаційного цивільного суду дійшла висновку про те, що апеляційний суд, скасовуючи ухвалу районного суду про забезпечення позову, допустив порушення норм процесуального права, оскільки відповідно до статті 374 ЦПК України ухвали, які не перешкоджають подальшому провадженню у справі, повинні бути розглянуті апеляційним судом з ухваленням відповідного рішення по суті.

Постановою Верховного Суду від 22 січня 2020 року постанову Одеського апеляційного суду від 16 жовтня 2019 року скасовано, справу направлено на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2020 року у справі № 522/5505/19 (провадження № 61-19894св19) можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87115233>

8. Процесуальні питання

8.1. В окремій ухвалі має бути зазначено закон чи інший нормативно-правовий акт, вимоги якого порушено, та в чому саме полягає порушення. Неприпустимим є лише просто перерахування допущених порушень без зазначення конкретних норм чинного законодавства

22 січня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до КП «Житлово-експлуатаційна контора м. Гірник», третя особа – приватний нотаріус Селидівського міського нотаріального округу ОСОБА_2, про визнання договору купівлі-продажу дійсним та визнання права власності на майно.

Суди встановили, що позивач є переможцем аукціону, проведеного згідно із Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Між позивачем та відповідачем укладено договір-купівлі продажу нежилого приміщення. Нотаріус відмовив позивачу у видачі свідоцтва на придбане на аукціоні майно банкрута, оскільки договір купівлі-продажу укладений сторонами з перервою у часі та підписаний ними до нотаріального посвідчення.

Рішенням суду першої інстанції, яке залишене без змін постановою апеляційного суду, в задоволенні позову відмовлено. На обґрунтування зазначено, що позивач обрав неправильний спосіб захисту свого права, однак він не позбавлений права оскаржити відмову нотаріуса у вчиненні нотаріальної дії.

Крім того, апеляційний суд у постановленій окремій ухвалі зробив висновок про те, що ліквідатор підприємства, зловживаючи своїми посадовими обов'язками, продав фізичній особі нерухоме майно, що на праві власності належить територіальній громаді, а це може свідчити про наявність у діях ліквідатора складу посадового злочину.

Верховний Суд з висновком апеляційного суду не погоджується з огляду на таке.

Окрема ухвала суду є процесуальним засобом необхідного належного реагування (судового впливу) на порушення законності, а також на причини та умови, що цьому сприяли, які виявлені ним саме під час судового розгляду. Постановлення такої ухвали є правом, а не обов'язком суду.

В окремій ухвалі має бути зазначено закон чи інший нормативно-правовий акт (у тому числі його стаття, пункт тощо), вимоги яких порушено, і в чому саме полягає порушення. Лише перерахування допущених порушень, без зазначення конкретних норм чинного законодавства або норм права, порушення яких встановлено під час судового розгляду, є неприпустимим.

Беручи до уваги наведене, Касаційний цивільний суд зазначив, що суд апеляційної інстанції зробив неправильний висновок про постановлення окремої ухвали, оскільки не зазначив, норми якого закону чи нормативно-правового акта порушив ліквідатор.

Постановою Верховного Суду від 22 січня 2020 року окрему ухвалу Апеляційного суду Донецької області від 14 лютого 2018 року скасовано.

Відповідний правовий висновок зроблений у постанові Великої Палати Верховного Суду:

8) від 07 лютого 2019 року у справі № 800/500/16, провадження № 11-1156зai18

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/79957969>

9) від 04 травня 2018 року у справі № 922/3997/15

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74281817>

10) від 04 травня 2018 року у справі № 922/1733/17

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74281708>

11) від 21 березня 2018 року у справі № 911/961/17

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72854174>

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2020 року у справі № 242/4807/17 (провадження № 61-16171св18) можна ознайомитися за посиланням

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87144744>

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені ЄДРСР, за січень 2020 року / упоряд. правове управління (IV) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 24 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

supreme.court.gov.ua

fb.com/supremecourt.ua

t.me/supremecourtua

instagram.com/supremecourt_ua

twitter.com/supremecourt_ua